

УДК 330.12:303

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.1.17>

JEL Classification: A14, C21, I30, O10

Заюков І.В.,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри менеджменту та публічного управління,
Ніколіна І.І.,
канд. наук з держ. управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту та публічного управління,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОБРОБУТУ РОДИН ЯК ФАКТОР СПРИЯННЯ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Zayukov I.V.,
dr.sc.(econ.), assoc. prof.,
professor at the department of management and public administration,
Nikolina I.I.,
cand.sc.(publ.adm.), assoc. prof.,
associate professor at the department of management and public
administration,
Vinnytsia Trade and Economics Institute of DTEU

INCREASING THE LEVEL OF WELFARE OF FAMILIES AS A FACTOR CONTRIBUTING TO THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

Постановка проблеми. У сучасних військових умовах розвитку економіки України питання забезпечення добробуту родин набуває особливої актуальності. Війна не лише спричинила масштабні руйнування економічної інфраструктури та падіння доходів населення, але й загострила соціальні нерівності, підвищила рівень бідності, вразливості значної частини родин. Одночасно в цих складних обставинах держава реалізує реформи та розробляє програми відновлення економіки, що безпосередньо впливають на добробут родин. Оцінювання взаємозв'язку між добробутом родин та економічним становищем країни в умовах війни є необхідною передумовою для ефективного формування державної соціальної політики, забезпечення адресної допомоги, планування економічного відновлення та підвищення стійкості суспільства. Таким чином, дослідження рівня добробуту родин в умовах сучасних військових викликів має не лише наукове, а й важливе практичне значення, оскільки результати можуть стати основою для ухвалення рішень на рівні уряду, місцевих громад та міжнародних партнерів у питаннях підтримки населення та відбудови України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну та методологічну основу дослідження складають праці багатьох закордонних дослідників, зокрема І. Висоцького [1] (в частині дослідження економічних факторів впливу на добробут); С. Босуорта та Д. Сноуера [2] (досліджували добробут родин з урахуванням методів економічного моделювання); Й. Бермана та Ф. Бургіньона [3] (досліджували добробут з позиції вирішення проблеми бідності) та багато інших. Вітчизняні дослідники, зокрема вчений С. Дrajниця [4] розглядає напрями політики держави в системі забезпечення добробуту родин; дослідниця Н. Рябініна [5] вивчає проблему економічного добробуту і соціального благополуччя населення України в повоєнні роки.

Невирішеною раніше частини загальної проблеми є дослідження такого важливого аспекту, як наявність диспропорції між самооцінюванням родинами власного добробуту та самооцінюванням ними економічного становища України. Тому постає питання в роботі оцінити відповідну диспропорцію та розробити рекомендації щодо її усунення.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення результатів соціологічних досліджень щодо рівня добробуту українських родин та оцінювання взаємозв'язку між самооцінкою рівня добробуту родин та самооцінкою економічного становища України.

Для досягнення мети було поставлено наступні завдання: аналіз рівня середньої заробітної плати в Україні за період 1996–2024 років (в гривневому і доларовому еквіваленті) як важливого джерела формування доходів родин; узагальнення основних результатів соціологічних досліджень

таких організацій, як Центр Разумкова, ТОВ «ІНФО САПІЄНС», ВГО «Передові Правові Ініціативи» щодо матеріального забезпечення родин України в сучасних військових умовах розвитку економіки України; проведення кореляційно-регресійного аналізу щодо виявлення взаємозв'язку між самооцінкою рівня добробуту родин та економічним становищем в країні за самооцінкою; розробка рекомендацій щодо покращення рівня добробуту.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами досліджень [6], в Україні протягом останніх років рівень бідності суттєво зріс. Так, в 2021 році він становив 20,6 %, а в 2023 році – 35,5 % (зростання становило 1,7 рази). Тобто кожен третій громадянин України вважається бідним. Основною причиною цього є російсько-українська війна, яка призвела до величезних втрат людського капіталу та руйнування промислової і житлової інфраструктури. В цих умовах доходи значної частини громадян України стрімко знижуються, зокрема через зупинку чи призупинення роботи окремих підприємств (організацій), інфляційні процеси, значне негативне сальдо торговельного балансу, необхідність залучення зовнішніх кредитів та їх обслуговування тощо. Основним джерелом доходів є заробітна плата. Тому варто в статті проаналізувати рівень середньої заробітної плати в Україні за період 1996–2024 років.

За даними [7], за останні 30 років середня заробітна плата в гривневому еквіваленті зросла з 126 грн в 1996 році до 21946 грн в 3 кварталі 2024 року. Якщо взяти рівень відповідного показника в 2021 році, то він становив 14014 грн, в 2022 році – 14847 грн, в 2023 році – 17442 грн. Тобто, попри війну в Україні, рівень середньої заробітної плати поступово зростає. Якщо взяти період 2021–2023 років, то даний показник зріс на 3428 грн або на 23,09 %, а в 3 кварталі 2024 року порівняно із 2022 роком середня заробітна плата зросла на 7932 грн або на 56,6 %. Звичайно, рівень середньої заробітної плати важко порівнювати через інфляційні процеси в Україні. Тому варто проаналізувати рівень середньої заробітної плати в доларах США (рис. 1).

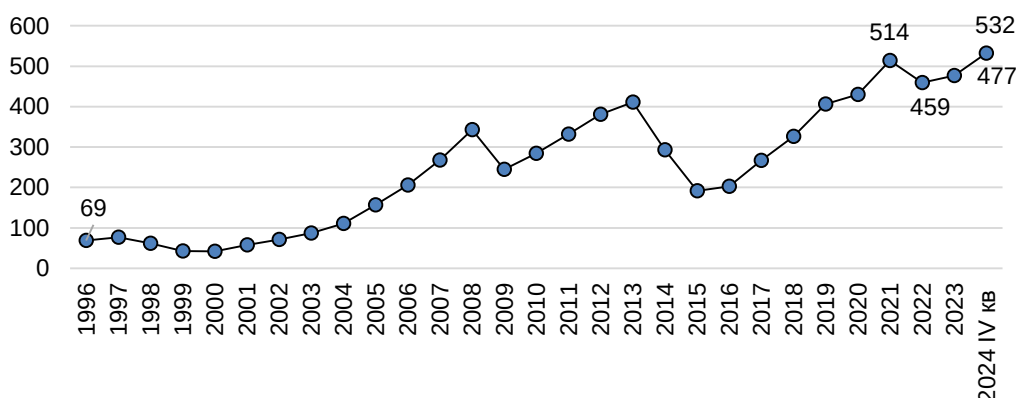

Рис. 1. Рівень середньої заробітної плати, дол. США

Джерело: складено авторами за даними [2]

Таким чином, як свідчать дані рис. 1, рівень середньої заробітної плати в 2023 році порівняно із 1996 роком зріс в 6,91 рази або на 408 дол. США. В 2022 році даний показник порівняно із 2021 роком знизився на 10,7 % або на 55 дол. США, а в 2023 році він зріс порівняно із 2022 роком на 3,92 % або на 18 дол. США. За прогнозом Національного банку України, в цілому в 2025 році рівень номінальної заробітної плати має зрости на 14,2 %, а реальної – на 6,5 %; в 2026 році, відповідно, на 8,6 % і 3 % [7].

За даними [8], показник середньої заробітної плати за 2024 рік становив 17486 грн. Основним локомотивом зростання заробітної плати є зростання реального ВВП України. Так, в 2023 році даний показник зріс порівняно із 2022 роком на 5,3 %, хоча в 2022 році відбулось падіння його порівняно із 2021 роком на 28,8 % [9]. В основі зростання номінального ВВП України в 2023 році було зростання інфляційних процесів, особливо на товари та послуги вітчизняного виробництва, що позитивно вплинуло на збільшення номінального ВНД на душу населення на 18,5 %. Це стало підставою, зокрема переведення України із категорії країн з доходами нижче за середній (4,51 тис. дол. США) до категорії країн з доходами вищими за середні (14,01 тис. дол. США). Адже за даними [9], у 2023 році доходи на душу населення становили 4270 дол. США, а в 2024 році вони зросли до рівня 5070 тис. дол. США або зростання становило 18,74 % або на 800 дол. США. Нині ВВП на душу населення розрахований за поточним курсом долара США у середньому по світу становить в межах 11000–12000 дол. США [6]. Тобто даний показник в Україні вдвічі менший, ніж відповідне середнє світове значення. Основними факторами даного зростання є економічний та демографічний. Демографічний фактор пов'язаний із тим, що в умовах суттєвого зниження населення України, значення наведеного вище показника різко зростатиме. Виникає цілком логічне питання, за рахунок чого зростають доходи

громадян України та як це впливає на добробут родин, зокрема враховуючи економічні процеси в умовах війни.

За даними [10], рівень доходів громадян України, а, відповідно, рівень добробуту родин зростають в сучасних військових умовах за рахунок таких факторів. Так, в Україні зростає заробітна плата, особливо найбільше в приватному секторі, зокрема за рахунок посилення конкуренції за працівників в умовах війни. Адже еміграція, мобілізація та наслідки війни суттєво скорочують пропозицію робочої сили на ринку праці. Середня заробітна плата окремих працівників в 2024 році порівняно із 2023 роком зросла від 200 до 3500 дол. США [9]. Звичайно не у всіх працівників зросла заробітна плата в таких обсягах, а у частини з них вона значно зменшилась. Зокрема, про це свідчить зростання рівня бідності в Україні. Тут варто наголосити на «ефекті Матвія», суть якого полягає в тому, що люди з вищими статками стають ще багатшими, а з меншими статками, особливо в умовах війни, відповідно стають ще більш біднішими. Крім того, варто наголосити, що важливим фактором зростання доходів та добробуту родин є фінансова підтримка з боку іноземних донорів, надання грантів для розвитку бізнесу, особливо в сфері малого і середнього бізнесу; збільшення соціальних виплат та соціальних стандартів, фінансового забезпечення військовослужбовців та членів їхніх родин тощо.

Таким чином, з вищенаведеного випливає дуальна ситуація, яка свідчить про те, що рівень бідності в Україні зростає, з іншої сторони, рівень заробітної плати також суттєво росте. Тобто виникає протиріччя. Потенційно, на нашу думку, є ряд причин цьому. По-перше, наявність тіньової економіки, яка до війни, як відомо в Україні становила близько 50 % ВВП. По-друге, проблеми в статистичному обліку і розрахунку показників, які враховуються при обчисленні і рівня бідності, і рівня соціальних стандартів (мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму тощо). Тому в статті варто оцінити такий аспект, як обґрунтування ідеї, що рівень добробуту родин за їхньою самооцінкою слабо корелює із економічними процесами в країні. Для обґрунтування даної ідеї в статті скористаємось даними соціологічних досліджень, оскільки Державна служба статистики України ще з 2022 року припинила проводити статистичні дослідження, зокрема щодо оцінювання рівня бідності, добробуту родин в Україні. Тому проаналізуємо проведені соціологічні дослідження, що стосуються різних аспектів самооцінювання громадянами рівня власного добробуту, перспектив в соціально-економічній сфері розвитку України.

Для цього було проаналізовано результати соціологічних досліджень таких організацій, як Центр Разумкова, ТОВ «ІНФО САПІЄНС», ВГО «Передові Правові Ініціативи». Основні параметри і особливості наведено в узагальнюючій табл. 1.

Таблиця 1

Основні параметри і особливості соціологічних досліджень

Назва організації	Рік проведення	Метод проведення	Об'єм вибірки, осіб	Теоретична похибка вибірки, %	Примітка
Центр Разумкова	2024	Face-to-face	2016	2,3	Опитування респондентів віком від 18 років проводилось на території України, яка контролюється Урядом
ТОВ «ІНФО САПІЄНС»	2025	Cati	1000	3,1	Опитування респондентів віком від 16 років (хто користується мобільним телефоном) проводилось на території України, яка контролюється Урядом
ВГО «Передові Правові Ініціативи»	2024	Face-to-face	5094	2,0	Опитування респондентів віком від 18 років проводилось на території України, яка контролюється Урядом та в країнах Європи, зокрема в Польщі, Німеччині, Чехії та ін.

Джерело: узагальнено авторами за даними [11–13]

Проаналізуємо окремі результати проведених досліджень соціологічними організаціями в табл. 1, які стосується рівня добробуту родин та економічної ситуації в країні. Так, за даними соціологічної служби Центра Разумкова [11], можна відмітити такі основні особливості: 60,3 % респондентів оцінюють рівень власного економічного становища такими термами, як «Дуже погано» та «Досить погано», а 6,3 % респондентів оцінюють термами «Добре» та «Дуже добре». В цілому за п'ятибальною шкалою економічне становище України в 2024 році було оцінено на рівні 2,2 бали. Тобто

громадяни України дуже песимістично оцінюють економічне становище нашої країни. Якщо звернути увагу на такий показник, як «Рівень добробуту Вашої родини», то тут лише 31,3 % респондентів (або кожен третій) оцінив відповідний рівень як «Дуже погано» та «Досить погано», а 16,3 % респондентів оцінили його на «Добре» та «Дуже добре». Відповідно, близько половини не могли визначитись. В цілому за п'ятибальною шкалою добробут родин в 2024 році було оцінено на рівні 2,8 бали, що на 0,6 бали вище порівняно із рівнем економічного становища країни.

На рис. 2 наведена інформація, яка може охарактеризувати матеріальне становище родин в цілому.

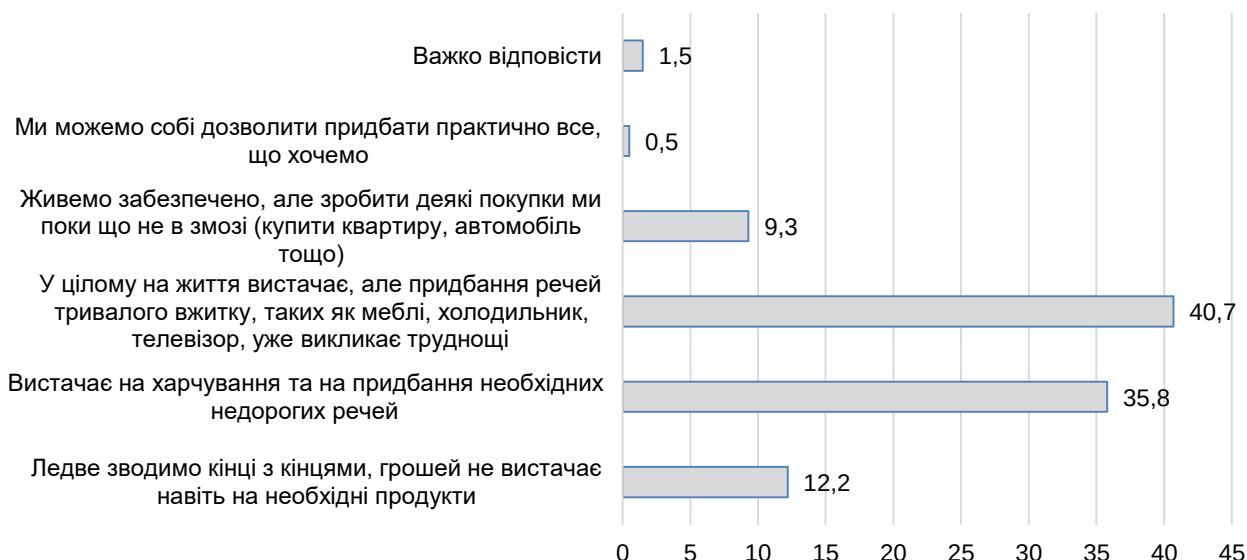

Рис. 2. Питома вага респондентів, які оцінили матеріальне становище власних родин, %

Джерело: складено авторами за даними [11]

Як видно із даних рис. 2, найбільша питома вага респондентів – 40,7 % зазначила, що в цілому не вистачає коштів на придбання товарів тривалого вжитку, які забезпечують нормальне функціонування кожної родини, зокрема виникають труднощі в разі необхідності придбання холодильника, телевізора та інших засобів. Кожен восьмий респондент (12,2 % від всіх опитаних) ледве зводить кінці з кінцями, тобто бракує коштів на забезпечення родини елементарними речами, зокрема необхідними продуктами харчування. При цьому 0,5 % респондентів або кожен 200 опитаний може дозволити собі практично «все», а кожному третьому респонденту (35,8 %) вистачає на придбання необхідних продуктів харчування і товарів.

Крім того, виявлено такі особливості, як: 44,2 % респондентів купують менш якісні продукти і дешевші, така ж сама кількість купують дорожчі продукти, тобто більш якісніші. Кожен другий респондент (54,4 %) має таке основне джерело доходу, як заробітна плата, а майже кожен третій респондент (28,7 %) отримує як джерело доходу соціальні виплати (грошові допомоги, пенсії, стипендії, аліменти тощо). Доходи від підприємництва має лише кожен 50 респондент (2 %). В цілому інформація щодо рівня задоволеності своїм добробутом наведена на рис. 3.

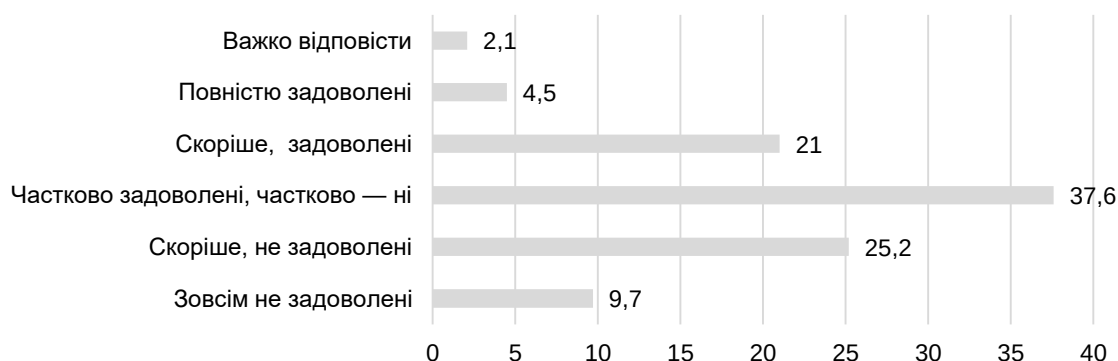

Рис. 3. Питома вага респондентів, які оцінили рівень задоволеності своїм добробутом, %

Джерело: складено авторами за даними [11]

Отже, близько третини – 37,6 % – частково задоволені, а частково – ні рівнем свого добробуту. Кожен четвертий респондент скоріше ним не задоволений (25,2 %). Кожен п'ятий опитаний вважає, що скоріше задоволений своїм рівнем добробуту, а 9,7 % опитаних зовсім ним не задоволені.

Соціологічне дослідження, яке було проведено ТОВ «ІНФО САПІЄНС» в 2024–2025 роках щодо оцінювання контекстів власного життя, зокрема позитивних і негативних, наведено на рис. 4.

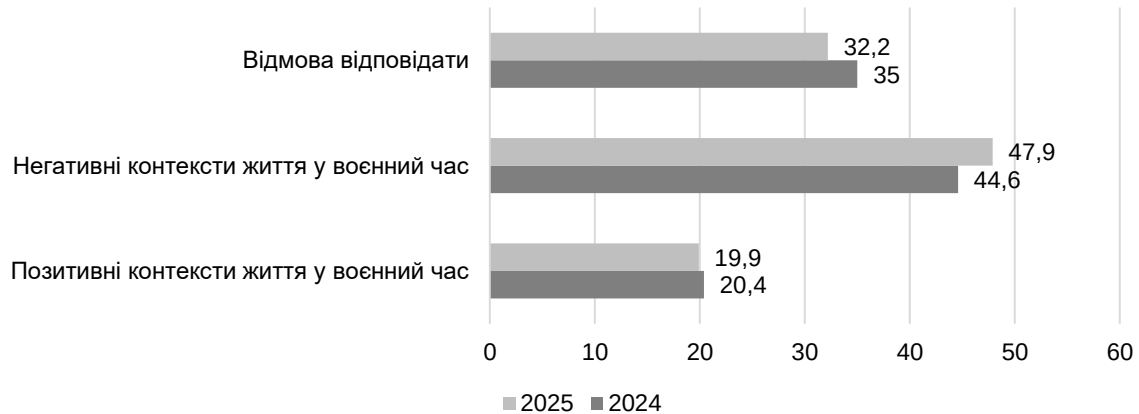

Рис. 4. Питова вага респондентів, які оцінили контексти власного життя у воєнний час, %
Джерело: складено авторами за даними [12]

Отже, переважно, а саме близько 50 % або кожен другий респондент визначає негативні аспекти власного життя у воєнний час. Так, в 2024 році цей рівень становив 47,9 %, що на 3,3 в. п. менше, ніж в 2025 році. До таких подій респонденти відносять, зокрема: втрата близької людини, важке переживання війни, мобілізація близької людини, переміщення в межах України через війну, військові дії на території країни. З перелічених негативних моментів найбільшу питому вагу займають такі події, як втрата близької людини – 14,7 % опитаних респондентів в 2025 році. До позитивних контекстів власного життя респонденти відносять, зокрема: позитивна ситуація на фронті, повернення додому, народження дітей, початок навчання. Серед усіх позитивних контекстів життя респондентів найбільш важливим було народження дитини – 4,7 % у 2024 році.

Щодо понесених втрат респондентами в 2024–2025 роках, на втраті доходів наголосили 0,4 % в 2024 році, а в 2025 році – 0,2 %. Тобто в 2025 році на половину менше респондентів порівняно із 2024 році наголосила на втраті доходу як негативного контексту власного життя. Результати соціологічного опитування ВГО «Передові Правові Ініціативи», яке було проведено в грудні 2024 року щодо оцінки матеріального стану, представлені на рис. 5.

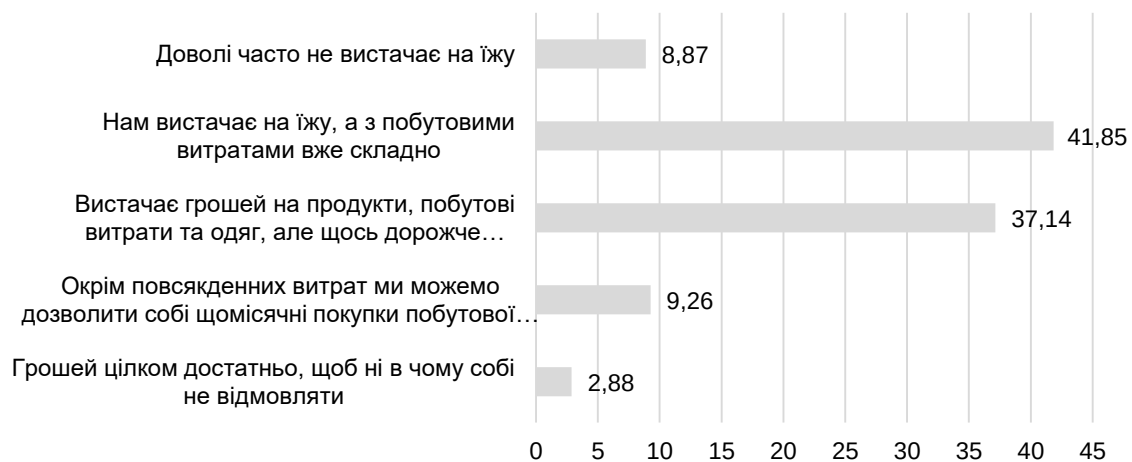

Рис. 5. Питова вага респондентів, які оцінили рівень свого матеріального становища в 2024 році, %

Джерело: складено авторами за даними [13]

За даними рис. 5 видно, що найбільша питома вага респондентів в загальній сукупності респондентів – 41,85 % – відповіла, що їм вистачає грошей на їжу, але з побутовими витратами вже складно. Практично відповідні результати корелюють із результатами дослідження, проведеним Центром Разумкова. Далі практично кожен третій респондент – 37,14 % – наголосив на тому, що грошей йому вистачає на продукти, побутові витрати та одяг, але щось придбати дорожче важко. Кожен одинадцятий респондент (8,87 %) сказав, що йому доволі часто не вистачає на їжу. Майже кожен тридцять п'ятий респондент (2,88 %) може собі дозволити ні в чому собі не відмовляти. Таким чином, аналіз результатів проведених соціологічних досліджень [11–13] дозволяє зробити висновок, що лише 10–13 % респондентів не мають можливості повністю задовольнити потребу в продуктах харчування, а близько 40 % мають таку можливість, але при цьому на інші побутові товари їм не вистачає коштів.

На основі динаміки проведених соціологічних досліджень Центром Разумкова в 2022–2024 роках дослідимо взаємозв'язок між самооцінкою рівня добробуту родин (x) та самооцінкою економічного становища в країні (Y). Для дослідження даного взаємозв'язку між x та Y проведемо кореляційно-регресійний аналіз. Вихідна база для оцінювання даного взаємозв'язку наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Вихідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу між x та Y

Період	Терми для оцінювання					
	Дуже погана	Досить погана	Не погана і не добра	Добра	Дуже добра	Важко відповісти
Економічне становище країни (Y)						
Вересень–жовтень 2022	21,5	43,0	28,9	3,7	0,5	2,5
Лютий–березень 2023	15,7	39,6	36,8	4,0	0,3	3,5
Вересень 2023	18,7	37,8	35,2	5,0	0,3	3,0
Грудень 2023	22,0	44,5	27,4	2,7	0,4	3,0
Січень 2024	16,3	40,8	34,1	4,6	0,4	3,8
Березень 2024	21,7	40,2	31,8	3,1	0,3	2,9
Червень 2024	20,7	43,1	30,3	3,1	0,2	2,6
Вересень 2024	20,3	40,0	29,5	6,0	0,3	3,9
Рівень добробуту Вашої родини (x)						
Вересень–жовтень 2022	10,5	28,1	49,5	8,5	1,1	2,3
Лютий–березень 2023	8,3	26,5	49,7	11,4	0,7	3,4
Вересень 2023	8,5	25,1	50,0	13,7	0,6	2,0
Грудень 2023	8,8	28,2	50,7	9,6	0,9	1,9
Січень 2024	6,0	26,3	52,3	12,0	0,5	2,9
Березень 2024	7,6	24,1	51,4	12,9	1,6	2,4
Червень 2024	10,0	26,7	47,4	13,3	0,7	1,9
Вересень 2024	9,5	21,6	49,6	15,4	0,9	3,0

Джерело: наведено авторами за даними [11]

Проведення кореляційно-регресійного аналізу при оцінюванні взаємозв'язку між самооцінкою рівня добробуту родин (x) та економічним становищем в країні (Y) передбачає побудову кореляційного рівняння [14]:

$$Y_x = a_0 + a_1 x, \quad (1)$$

де Y_x – лінійне рівняння регресії;
 a_0, a_1 – параметри рівняння регресії;
 x – фактор впливу.

Невідомі параметри рівняння регресії (a_0, a_1) знайдено шляхом розв'язання системи нормальних рівнянь, використовуючи метод найменших квадратів. Оцінка статистичної надійності рівняння регресії здійснювалась із використанням наступних показників: коефіцієнта кореляції (r), коефіцієнта детермінації (D), F-критерія (F). Крім тісноти зв'язку для оцінювання адекватності рівняння регресії реальним процесам, були розраховані наступні показники: вибірковий коефіцієнт кореляції (z),

стандартна похибка (S_e), нижня границя довірчого інтервалу коефіцієнта кореляції (r_L), верхня границя довірчого інтервалу коефіцієнта кореляції (r_U).

На основі соціологічних досліджень [11] (табл. 2) та в ході проведення кореляційно-регресійного аналізу при оцінюванні взаємозв'язку між самооцінкою рівня добробуту родин (x) та самооцінкою економічного становища в країні (Y) було отримано наступні результати (табл. 3).

Отже, як свідчать узагальнені результати в табл. 3 щодо проведення кореляційно-регресійного аналізу виявлення взаємозв'язку між самооцінкою рівня добробуту родин (x) та самооцінкою економічного становища в країні (Y), за такими термами оцінювання, як: «Дуже погано», «Досить погано», «Добре» зв'язок між x та Y простежується, але побудовані рівняння регресії характеризуються статистичною не надійністю. За такими термами, як: «Не погано і не добре», «Дуже добре» відповідного взаємозв'язку практично не простежується.

Таблиця 3

Результати оцінювання взаємозв'язку між x та Y

Показники	Терми для оцінювання				
	Дуже погана	Досить погана	Не погана і не добра	Добра	Дуже добра
Рівняння регресії	$Y = 11,12 + 0,98x$	$Y = 24,54 + 0,64x$	$Y = 8,28 + 0,47x$	$Y = 0,36 + 0,30x$	$Y = 0,31 + 0,03x$
Коефіцієнт кореляції (r)	0,57	0,63	0,21	0,61	0,12
Коефіцієнт детермінації (D)	0,33	0,39	0,04	0,37	0,01
Об'єм вибірки (n)	8				
z	0,65	0,75	0,21	0,70	0,12
se	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45
$c_{95\%}$	1,96	1,96	1,96	1,96	1,96
Нижня 95% межа (z_L)	-0,23	-0,13	-0,67	-0,17	-0,75
Верхня 95% межа (z_U)	1,52	1,63	1,09	1,58	1,00
Нижня 95% межа (r_L)	-0,23	0,75	0,21	0,70	0,12
F	1,69	2,01	0,52	1,87	0,30
F_t	2,45				

Джерело: розраховано авторами на основі даних [11]

Таким чином, громадяни України більш оптимістичніше оцінюють добробут своїх родин, ніж рівень економічного становища країни. Наприклад, за термом оцінювання «Дуже добре» рівень добробуту за самооцінкою родин втричі перевищує рівень економічного становища країни за їхньою самооцінкою. Між самооцінкою рівня добробуту родин та самооцінкою економічного становища в Україні за такими термами оцінювання, як: «Дуже погано» ($r = 0,57$; $D = 0,33$; $F = 1,69$, $F < F_t$), «Досить погано» ($r = 0,63$; $D = 0,39$; $F = 2,01$, $F < F_t$), «Добре» ($r = 0,61$; $D = 0,37$; $F = 1,87$, $F < F_t$) виявлений середній рівень взаємозв'язку, але побудовані лінійні кореляційні рівняння характеризуються статистичною ненадійністю. За такими термами оцінювання, як: «Не погано і не добре» ($r = 0,21$; $D = 0,04$; $F = 0,52$, $F < F_t$), «Дуже добре» ($r = 0,12$; $D = 0,01$; $F = 0,12$, $F < F_t$) практично відповідного взаємозв'язку не виявлено.

Висновки з проведеного дослідження. Головним результатом дослідження є те, що знайдено диспропорцію між самооцінюванням родин власного добробуту та самооцінюванням економічного становища України, яка, зокрема полягає в тому, що респонденти рівень свого добробуту пов'язують не з економічними процесами, які протікають нині в Україні, а з іншими факторами, зокрема тими, які допомагають їм вижити в важких кризових умовах. Потенційно певна кількість родин або членів родин приймають участь в тіньовому секторі економіки. Зокрема, це викривлює і статистичні дані щодо розрахунку рівня бідності в Україні, і об'єктивність отриманих результатів соціологічних досліджень.

З метою підвищення рівня добробуту родин, зниження рівня бідності та покращення економічного становища в країні необхідно, по-перше, досягнути позитивних результатів щодо мирного врегулювання російсько-української війни. По-друге, базою зростання рівня добробуту має стати відновлення і забезпечення розвитку економіки, зокрема за рахунок реалізації в Україні плану відновлення, за прикладом «Плану Маршала» або за прикладом відновлення економіки західних країн після Великої Депресії. По-третє, локомотивом розвитку економіки має стати залучення інвестицій та покращення інвестиційного клімату всередині країни, за прикладом Сінгапуру, Гонконгу, Китаю тощо. По-четверте, важливою є побудова в Україні системи, яка б сформувала у громадян нульовий рівень толерантності до хабарництва та корупції. По-п'яте, необхідно стимулювати споживання продукції

вітчизняних виробників, при цьому має працювати принцип «Купуй українське». Крім того, особливо важливим є реформування існуючої системи соціальної підтримки, яка має забезпечити принцип соціальної справедливості в розподілі національного багатства України. Ці та інші пропозиції дозволять підвищити рівень добробуту українських родин та більш оптимістичніше оцінювати майбутні економічні звершення України.

Література

1. Wysocki I. Justice vis à vis welfare: how Austrian welfare economics should fit in the Austro-libertarian framework. *Economia Politica Volume*. 2023. Vol. 40(3). P. 445-467. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40888-023-00301-2>.
2. Bosworth S. J., Snower D. J. Technological advance, social fragmentation and welfare. *Social Choice and Welfare*. 2023. Vol. 62. P. 197-232. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00355-023-01484-0> 25.
3. Berman Y., Bourguignon F. On the social welfare interpretation of growth incidence curves. *The Journal of Economic Inequality*. 2023. Vol. 21(3). P. 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10888-023-09598-2>.
4. Дразниця С. А. Добробут населення України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 303-309.
5. Рябініна Н. О. Економічний добробут і соціальне благополуччя населення України в повоєнні роки. *Соціальна економіка*. 2024. Вип. 63. С. 60-71.
6. Троян Ірина. Чи справді українці масово біднішають? «Рубрика». 2024. URL: <https://rubryka.com/article/chy-spravdi-ukrayintsi-masovo-bidnishayut/> (дата звернення: 16.01.2025).
7. Бура Ірина. Як середня заробітна плата змінилась за 30 років: дані Держстату. *Главком*. 2024. URL: <https://glavcom.ua/country/society/serednja-zarplata-v-ukrajini-dosjahla-530-ta-na-ponad-50-perevishchila-dovojennij-riven-1035313.html> (дата звернення: 16.01.2025).
8. Показник середньої заробітної плати за 2024 рік. *Пенсійний Фонд України*. 2024. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2165179-pokaznyk-serednoyi-zarobitnoyi-platy-za-2024-rik/> (дата звернення: 16.01.2025).
9. Світовий банк перевів Україну до категорії країн із доходами вище середнього. *Інтерфакс-Україна*. 2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/997419.html> (дата звернення: 16.01.2025).
10. Добровольська Катерина. Доходи українців стрімко зростають: НБУ пояснили, завдяки чому. *24 Економіка*. 2024. URL: https://24tv.ua/economy/zrostannya-dohodiv-ukrayintiv-zavdyaki-chomu-zrostayut-dohodi_n2579218 (дата звернення: 16.01.2025).
11. Оцінки громадянами соціально-економічної ситуації та соціально-економічної політики влади, соціальне самопочуття громадян (вересень 2024 р.). *Центр Разумкова*. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinky-gromadianamy-sotsialnoekonomichnoi-sytuatsii-ta-sotsialnoekonomichnoi-polityky-vlady-sotsialne-samopochuttia-gromadian-veresen-2024r> (дата звернення: 20.01.2025).
12. Три роки війни: біль від втрат не вщухає, але життя триває. Прес-реліз. *ТОВ «ІНФО САПІЄНС»*. 2025. URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-research-single-page?id=339> (дата звернення: 28.02.2025).
13. Соціологічне опитування 19-24 грудня 2024 року. *ВГО «Передові Правові Ініціативи»*. 2024. URL: <https://ppi.international/statistic/socziologichne-opytuvannya-19-24-grudnya/> (дата звернення: 16.01.2025).
14. Єріна А. М., Пальян З. О. Теорія статистики: практикум. Київ : Знання, 2008. 255 с.

References

1. Wysocki, I. (2023), "Justice vis à vis welfare: how Austrian welfare economics should fit in the Austro-libertarian framework", *Economia Politica Volume*, Vol. 40(3), pp. 445-467, DOI: <https://doi.org/10.1007/s40888-023-00301-2>.
2. Bosworth, S.J. and Snower, D.J. (2023), "Technological advance, social fragmentation and welfare", *Social Choice and Welfare*, Vol. 62, pp. 197-232, DOI: <https://doi.org/10.1007/s00355-023-01484-0> 25.
3. Berman, Y. and Bourguignon, F. (2023), "On the social welfare interpretation of growth incidence curve", *The Journal of Economic Inequality*, Vol. 21(3), pp. 1-19, DOI: <https://doi.org/10.1007/s10888-023-09598-2>.
4. Drazhnytsia, S.A. (2013), "Welfare of the population of Ukraine: problems and ways to solve them", *Universytetski naukovy zapysky*, no. 2, pp. 303-309.
5. Riabinina, N.O. (2024), "Economic well-being and social well-being of the population of Ukraine in the post-war years", *Sotsialna ekonomika*, Iss. 63, pp. 60-71.
6. Troian, Iryna (2025), "Are Ukrainians getting increasingly poorer amid war?", *Rubryka*, available at: <https://rubryka.com/article/chy-spravdi-ukrayintsi-masovo-bidnishayut> (access date January 16, 2025).

7. Bura, Iryna (2025), "How the average salary has changed over 30 years: State Statistics Service data", *Hlavkom*, available at: <https://glavkom.ua/country/society/serednja-zarplata-v-ukrajini-dosjahla-530-ta-na-ponad-50-perevishchila-dovojennij-riven-1035313.html/> (access date January 16, 2025).

8. Pension Fund of Ukraine (2025), "Average salary indicator for 2024", available at: <https://www.pfu.gov.ua/2165179-pokaznyk-serednoyi-zarobitnoyi-platy-za-2024-rik> (access date January 16, 2025).

9. Svitovyi bank (2025), "The World Bank transferred Ukraine to the category of countries with upper-middle income", *Interfax-Ukraine*, available at: <https://interfax.com.ua/news/economic/997419.html> (access date January 16, 2025).

10. Dobrovolska, Kateryna (2025), "Ukrainians' incomes are growing rapidly: the NBU explained why", *Ekonomy*, available at: https://24tv.ua/economy/zrostannya-dohodiv-ukrayintsiv-zavdyaki-chomu-zrostayut-dohodi_n2579218 (access date January 16, 2025).

11. Razumkov Center (2025), "Citizens' assessments of the socio-economic situation and the authorities' socio-economic policy, social well-being of citizens (September 2024)", available at: <https://ppi.international/statistic/socziologichne-opytuvannya-19-24-grudnya> (access date January 20, 2025).

12. LLC "INFO SAPIENS" (2025), "Three years of war: the pain of loss does not subside, but life goes on. Press release", available at: <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-research-single-page?id=339> (access date February 28, 2025).

13. VHO "Peredovi Pravovi Initsiatyvy" (2025), "Sociological survey December 19-24 2024", available at: <https://ppi.international/statistic/socziologichne-opytuvannya-19-24-grudnya> (access date January 16, 2025).

14. Yerina, A.M. and Palian, Z.O. (2008), *Teoriia statystyky: praktykum* [Theory of statistics: practicum], Znannia, Kyiv, Ukraine, 255 p.

Заюков І.В., Ніколіна І.І.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОБРОБУТУ РОДИН ЯК ФАКТОР СПРИЯННЯ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Мета. Узагальнення результатів соціологічних досліджень щодо рівня добробуту українських родин та оцінювання взаємозв'язку між самооцінкою рівня добробуту родин та самооцінкою економічного становища України.

Методика дослідження. У процесі дослідження рівня добробуту був використаний метод аналізу та синтезу; для вивчення взаємозв'язку між самооцінкою рівня добробуту родин та економічним становищем в країні – кореляційно-регресійний аналіз; задля візуалізації результатів дослідження – графічний метод.

Результати дослідження. Проведено аналіз рівня середньої заробітної плати в Україні за період 1996–2024 років як важливого джерела формування доходів родин. Узагальнено основні результати соціологічних досліджень щодо матеріального забезпечення родин України в сучасних військових умовах розвитку економіки України. Визначено структуру доходів родин в Україні в сучасних військових умовах. Проведено кореляційно-регресійний аналіз щодо виявлення взаємозв'язку між самооцінкою рівня добробуту родин та економічним становищем в країні. Розроблено рекомендації щодо покращення рівня добробуту громадян України.

Наукова новизна результатів дослідження. На основі застосування математичного моделювання з використанням кореляційно-регресійного аналізу виявлено, що респонденти більш оптимістичніше оцінюють рівень добробуту родини, ніж рівень розвитку економіки, що спонукає родини в сучасних військових умовах більше сподіватися на власні сили, ніж на перспективи розвитку вітчизняної економіки як потенційного фактору зростання їх доходів.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати потенційно обґрунтовують тезу, що рівень добробуту родин в Україні залежить не від економічного розвитку країни, а від їхньої здатності оптимізувати власні доходи, зокрема за рахунок переходу в тіньовий сектор економіки, що може стати підґрунтям прийняття державних управлінських рішень в системі ефективного управління доходами громадян.

Ключові слова: дохід, заробітна плата, матеріальне становище, економічний розвиток, аналіз, регресія.

Zayukov I.V., Nikolina I.I.

INCREASING THE LEVEL OF WELFARE OF FAMILIES AS A FACTOR CONTRIBUTING TO THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

Purpose. The aim of the article is to generalize the results of sociological research on the level of well-being of Ukrainian families and to assess the relationship between self-assessment of the level of well-being of families and self-assessment of the economic situation of Ukraine.

Methodology of research. In the process of studying the level of well-being, the method of analysis and synthesis was used; to study the relationship between the self-assessment of the level of well-being of

families and the economic situation in the country, correlation-regression analysis was used; to visualize the results of the study, a graphical method was used.

Findings. An analysis of the level of average wages in Ukraine for the period 1996–2024 as an important source of family income formation is conducted. The main results of sociological research on the material security of Ukrainian families in modern military conditions of the development of the Ukrainian economy are summarized. The structure of family incomes in Ukraine in modern military conditions is determined. A correlation and regression analysis is conducted to identify the relationship between the self-assessment of the level of family well-being and the economic situation in the country. Recommendations are developed to improve the level of well-being of Ukrainian citizens.

Originality. Based on the application of mathematical modeling using correlation-regression analysis, it was found that respondents are more optimistic about the level of family well-being than the level of economic development, which encourages families in modern military conditions to rely more on their own strengths than on the prospects for the development of the domestic economy as a potential factor for increasing their incomes.

Practical value. The results obtained potentially substantiate the thesis that the level of well-being of families in Ukraine depends not on the country's economic development, but on their ability to optimize their own income, in particular by transitioning to the shadow economy, which can become the basis for making state management decisions in the system of effective management of citizens' incomes.

Key words: income, salary, financial situation, economic development, analysis, regression.